

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-32>

УДК 364.35:004

ІНКЛЮЗИВНА ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР

INCLUSIVE AND DIGITAL TRANSFORMATION OF THE PENSION SYSTEM OF UKRAINE: SOCIO-ECONOMIC DIMENSION

Юрченко Олександр Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8447-6510>

Никонюк Катерина Олегівна

старший викладач кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2271-1538>

Червона Світлана Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1581-4448>

Yurchenko Oleksandr, Nykoniuk Kateryna

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Chervona Svitlana

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

У статті досліджено теоретичні засади та окреслено практичні напрями інклюзивної й цифрової трансформації пенсійної системи України в контексті забезпечення її соціальної справедливості, фінансової стійкості та ефективності. Проаналізовано сучасний стан солідарної пенсійної системи, розглянуто перешкоди впровадження другого рівня системи пенсійного забезпечення. Обґрунтовано взаємозв'язок та взаємозумовленість процесів інклюзивної та цифрової трансформації пенсійної системи. Охарактеризовано зміст інклюзивності як стратегічного принципу розвитку пенсійної системи. Розкрито потенціал цифровізації у підвищенні ефективності та прозорості управління. Запропоновано напрями комплексної політики, орієнтованої на підвищення цифрової грамотності, розширення мережі сервісних центрів, забезпечення кібербезпеки та інклюзивності цифрових сервісів.

Ключові слова: пенсійна система, соціальне забезпечення, цифровізація, інклюзивність, цифрова грамотність, соціально-економічний розвиток.

The article explores the theoretical foundations and outlines practical directions for the inclusive and digital transformation of the pension system of Ukraine in the context of ensuring its social justice, financial sustainability and efficiency. The current state of the solidarity pension system is analyzed, obstacles to the implementation of the second tier of the pension system are considered. The activities of non-state pension funds are assessed, their potential as an important tool for diversifying sources of pension income are considered. The interconnection and interdependence of the processes of inclusive and digital transformation of the pension system are substantiated. The content of inclusiveness as a strategic principle for the development of the pension system is characterized. The potential of digitalization in increasing the efficiency and transparency of management is revealed, and the conclusion is made that digital transformation creates a technical basis for the implementation of the principles of accessibility, transparency and equality in the field of social security. The main stages of the digital development of the Pension Fund of Ukraine are considered. The directions for implementing a comprehensive policy of digital and

inclusive transformation of the pension system of Ukraine are proposed, including: increasing the digital literacy of the population; improving the digital infrastructure of the pension system; expanding the network of service centers of the Pension Fund of Ukraine; improving the inclusive design of digital services and personal data protection and cybersecurity systems; ensuring interdepartmental coordination and partnership between the Pension Fund, the Ministry of Social Policy, Family and Unity, local governments, educational institutions and the IT sector. It is concluded that the inclusive and digital transformation of the pension system should be considered as a profound socio-economic change aimed at increasing the well-being of citizens, strengthening trust in state institutions, and creating the prerequisites for sustainable development of society.

Keywords: pension system, social security, digitalization, inclusivity, digital literacy, socio-economic development.

Постановка проблеми. Сучасна пенсійна система України перебуває на етапі глибоких трансформацій, зумовлених як внутрішніми соціально-економічними змінами, так і глобальними тенденціями цифровізації та розвитку інклюзивного суспільства. Одним із ключових викликів залишається забезпечення соціальної справедливості, фінансової стійкості пенсійної системи та доступності пенсійних послуг для всіх категорій населення, включно з людьми з інвалідністю, представниками старших вікових груп, громадянами, що проживають у сільській місцевості, а також внутрішньо переміщеними особами.

Нові можливості для підвищення ефективності управління пенсійною системою, оптимізації обліку страхових внесків, спрощення доступу до послуг та зменшення адміністративного навантаження відкривають процеси цифрової трансформації. Проте низький рівень цифрової грамотності серед окремих соціальних груп, обмежений доступ до сучасних технологій і нерівномірний розвиток цифрової інфраструктури створюють додаткові бар'єри на шляху до інклюзивності. Проблема полягає у необхідності забезпечення збалансованого поєднання інклюзивного підходу та цифрових інновацій у реформуванні пенсійної системи України. Актуальним завданням є комплексне дослідження механізмів інклюзивної та цифрової трансформації пенсійної системи, спрямованих на підвищення її ефективності та соціальної справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питання сучасного стану пенсійної системи України та необхідності її трансформації присвячено значну кількість наукових досліджень. Так, Н. М. Руцишин, О. С. Грицак та І. Б. Франчук [3] розглядають недоліки діючої солідарної пенсійної системи та досліджують науково-прикладні засади розвитку накопичувального пенсійного забезпечення в Україні. Н. М. Липко [6] аналізує основні проблеми пенсійної системи України та обґрунто-

ує шляхи покращення діяльності недержавних пенсійних фондів. О. І. Зварич та

В. В. Волошин [10] фокусують увагу на процесах становлення та розвитку недержавного пенсійного страхування. В роботі Р. В. Пікус та О. О. Трейтак [11] висвітлено перспективи розвитку фінансових послуг з недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Я. Ф. Жорнірчик [12] пропонує шляхи модернізації сучасної системи публічного управління у сфері пенсійного забезпечення в умовах війни та у повоєнні роки.

Водночас, публікацій, присвячених комплексному аналізу інклюзивної та цифрової трансформації пенсійної системи України, недостатньо. Переважна більшість наукових досліджень зосереджена на окремих аспектах пенсійного забезпечення—удосконаленні солідарного рівня, запровадженні накопичувальної системи чи розвитку недержавного пенсійного страхування, тоді як питання поєднання соціальної інклюзивності та цифровізації у контексті пенсійної реформи залишаються недостатньо висвітленими у сучасному науковому дискурсі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та визначення практичних напрямів інклюзивної й цифрової трансформації пенсійної системи України в контексті забезпечення її соціальної справедливості, фінансової стійкості та ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзивна та цифрова трансформація пенсійної системи України є невід'ємною складовою сучасних реформ соціальної політики, спрямованих на підвищення рівня соціальної захищеності громадян, удосконалення механізмів управління та адаптацію системи до європейських стандартів. Основним орієнтиром виступає побудова пенсійної системи, що базується на принципах справедливості, прозорості, фінансової стійкості та рівного доступу до послуг для всіх категорій населення.

Саме зазначені принципи були покладені в основу пенсійної реформи, розпочатої в Україні на початку 2000-х років. Тоді держава взяла курс на створення багаторівневої пенсійної системи, що мала поєднати солідарні, накопичувальні та недержавні механізми пенсійного забезпечення громадян. У 2003 році було ухвалено два базові закони, які заклали нормативно-правові засади функціонування трирівневої пенсійної системи.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 9.07.2003 р. передбачав впровадження трьохрівневої системи пенсійного забезпечення України:

- перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду;

- другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат;

- третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат [1].

Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV від 9.07.2003 р. регулювались правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Він встановлював порядок створення, функціонування та ліквідації недержавних пенсійних фондів, а також визначав відносини між учасниками, вкладниками та управителями пенсійних активів [2].

Передбачалося, що така модель посилить фінансову стійкість пенсійної системи, зменшить навантаження на державний бюджет і підвищить зацікавленість громадян у легальному працевлаштуванні та сплаті внесків. Водночас впровадження обов'язкового накопичувального рівня так і не відбулося. Аналітики називають такі перешкоди розвитку другого рівня системи пенсійного забезпе-

чення: низькі доходи населення, обмежені можливості відрахувань та високий рівень інфляції; несприятлива демографічна ситуація та розбалансованість внутрішнього ринку праці, недостатній розвиток фінансового ринку [3]; слабка довіра до інституцій та політичні відтермінування запуску відповідних механізмів [4].

На сьогоднішній день в Україні діє солідарна пенсійна система та функціонує невелика кількість недержавних пенсійних фондів. Станом на 1.01.2025 р. загальна чисельність пенсіонерів в Україні становила 10,3 млн осіб, а кількість офіційно зайнятих громадян, за орієнтовними оцінками дорівнювала 9,5 млн осіб [5]. Оптимальним співвідношенням пенсіонерів та працездатного населення для солідарної системи вважається коефіцієнт 1 до 7 чи навіть 1 до 10 [6]. В Україні цей коефіцієнт складає 1 до 0,9, що призвело до стійкого дефіциту Пенсійного фонду. Система дедалі більше залежить від бюджетних дотацій, що обмежує її фінансову самостійність.

Середній розмір пенсійної виплати дорівнював у 2024 році 5789,05 грн [7]. Майже 26% пенсіонерів отримують пенсію розміром до 3 тис. грн (рис. 1).

Варто погодитись із науковцями в тому, що на сьогоднішній день солідарна система не може забезпечити гідний рівень пенсійного забезпечення, насамперед через демографічні причини (старіння населення України – постійне збільшення кількості пенсіонерів та зменшення кількості працюючих) [8, с. 320].

Не виконують очікуваної функції дієвого доповнення солідарної системи і недержавні пенсійні фонди, яких станом на кінець 2024 року налічувалось лише 59 одиниць, а загальна кількість учасників становила менше 1 млн осіб [9]. Обсяги активів, акумульованих у системі, є незначними порівняно з державним сектором, що свідчить про низький рівень довіри населення до фінансових інститутів та обмежені стимули для участі роботодавців у корпоративних пенсійних програмах. Науковці зазначають, що низький рівень зацікавленості населення у пенсійних заощадженнях є наслідком відсутності надійних фінансових інструментів для безпечного інвестування пенсійних фондів, їх загальної недовіри до фінансових установ, невисоких доходів громадян, нестачі потрібної інформації для майбутніх пенсіонерів та їх недостатньої обізнаності із питаннями фінансів [10, с. 248].

Основна мета функціонування таких фондів полягає у створенні додаткових джерел

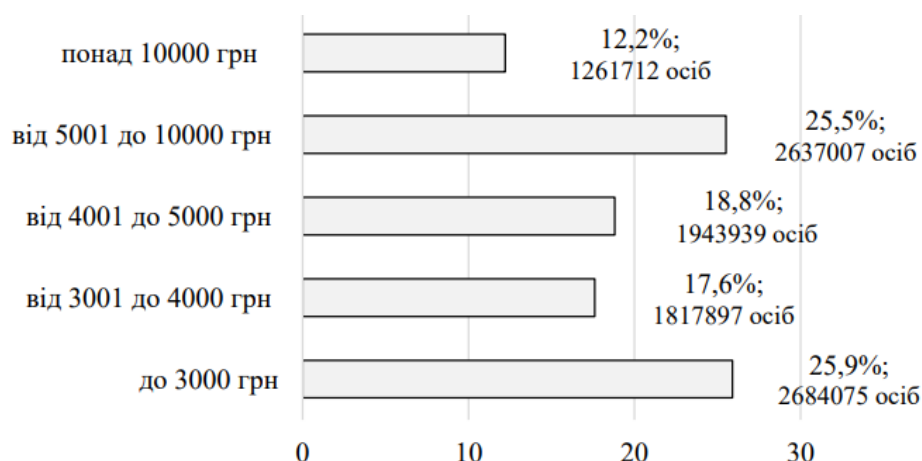

Рис. 1. Структура пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій в 2024 році, %

Джерело: сформовано на основі [7]

доходів для громадян після досягнення пенсійного віку, а також у розвитку культури довгострокових заощаджень. За умови підвищення фінансової грамотності населення, розвитку фінансових ринків, проведення регулярних маркетингових заходів щодо переваг недержавного пенсійного забезпечення, підвищення прозорості та ефективності діяльності недержавних пенсійних фондів вони могли б стати важливим інструментом диверсифікації джерел пенсійних доходів [11].

Як зазначають вітчизняні науковці, перехід до накопичувальної пенсійної системи є необхідним та важливим. Гострота питання пенсійного забезпечення в Україні обумовлена декількома ключовими чинниками: кризовим станом пенсійної системи України, необхідністю інституціонального її зближення з європейськими стандартами, а також нагальною потребою поліпшення якості життя населення, зокрема, осіб пенсійного віку [12, с. 25].

Побудова трирівневої системи пенсійного забезпечення в сучасних умовах має відбуватися шляхом її інклюзивної та цифрової трансформації. Ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозумовленими: інклюзивність визначає соціальні орієнтири реформ, тоді як цифровізація створює технологічні можливості для їх реалізації. Саме поєднання соціальної спрямованості та цифрових інновацій дає змогу забезпечити рівний доступ до пенсійних послуг, підвищити ефективність адміністрування й зміцнити довіру громадян до системи.

Термін «інклюзія» (від англ. inclusion – включення, залучення) у словниках трактується як процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. У контексті пенсій-

ної реформи інклюзивність слід розглядати як базовий стратегічний принцип, що визначає спрямованість змін не лише на вдосконалення фінансово-економічних механізмів, а й на забезпечення рівного доступу всіх громадян до пенсійних прав і послуг. Такий підхід передбачає створення умов, за яких жодна соціальна група не залишиться поза межами системи соціального захисту. Крім розширення охоплення населення інклюзивність у пенсійному забезпеченні передбачає також адаптацію цифрових сервісів до можливостей користувачів із різним рівнем цифрової грамотності. Вона означає орієнтацію на людину, її потреби, життєві обставини та здатність користуватися сучасними технологіями.

У сучасних умовах досягнення інклюзивності пенсійної системи неможливе без її цифрового оновлення. Саме цифрова трансформація створює технічне підґрунтя для реалізації принципів доступності, прозорості та рівності у сфері соціального забезпечення. Важливим етапом у цьому напрямі стало ухвалення розпорядження Кабінету Міністрів України № 1353-р від 28.10.2020 р. «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери», яким визначено основні напрями, цілі та завдання комплексної цифровізації всіх компонентів системи соціального захисту населення на основі єдиних підходів, стандартів і технологій [13].

На нашу думку, саме пенсійна система України стала одним із найактивніших учасників процесу цифрової трансформації соціальної сфери. Протягом останніх двох десятиліть Пенсійний фонд України (ПФУ) послідовно впроваджує цифрові інструменти,

спрямовані на автоматизацію процесів, підвищення якості обслуговування громадян і забезпечення прозорості управління пенсійними ресурсами. Цифрові сервіси, електронні кабінети, системи персоніфікованого обліку та онлайн-консультацій створили основу для формування сучасної цифрової інфраструктури соціального страхування. Цифровізація сьогодні не лише оптимізує адміністрування пенсійних процесів, а й відкриває можливості для більш інклюзивної участі громадян у системі соціального захисту. Основні етапи цифрового розвитку Пенсійного фонду України подано на рис. 2.

Впровадженням зазначених цифрових інструментів створено технічну основу для подальшої цифрової трансформації пенсійного адміністрування та передумови для більш інклюзивності, скорочення часових і територіальних обмежень у наданні послуг. Разом із тим цифровізація несе і низку викликів. Значна частина пенсіонерів має обмежені навички користування цифровими технологіями, що ускладнює взаємодію з онлайн-платформами. Крім того, спостерігаються територіальні диспропорції у доступі до високошвидкісного інтернету. Тому подальша цифрова трансформація пенсійної системи має супроводжуватися реалізацією інклюзивних заходів – розвитком цифрового консультування,

адаптацією інтерфейсів до потреб різних груп, навчальними програмами для старших користувачів.

З економічного погляду цифрова трансформація сприяє оптимізації процесів адміністрування пенсій, зниженню витрат на обробку даних, мінімізації корупційних ризиків та забезпеченню прозорості руху страхових внесків. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє посилити аналітичну складову управління, підвищити точність розрахунків і контроль за надходженнями та витратами Пенсійного фонду. Це створює передумови для зміцнення фінансової стабільності пенсійної системи.

Соціальний ефект інклюзивної та цифрової трансформації пенсійної системи полягає у підвищенні рівня задоволеності громадян якістю послуг, зменшенні черг у сервісних центрах, покращенні доступу до інформації щодо страхового стажу, розміру пенсії та можливостей її перерахунку. У ширшому контексті це сприяє формуванню культури активного старіння, соціальної згуртованості та розширенню економічної участі осіб старшого віку.

У контексті інклюзивної та цифрової трансформації пенсійної системи важливо не лише впроваджувати нові технологічні рішення, а й забезпечити рівний доступ до них усіх

Рис. 2. Основні етапи цифрового розвитку Пенсійного фонду України (2003-2025 рр.)

Джерело: сформовано за даними ПФУ та відкритих джерел

категорій громадян. Ефективність таких змін значною мірою залежить від комплексності державної політики, яка має поєднувати технічну модернізацію з підвищенням цифрової грамотності та забезпеченням соціальної справедливості. З метою поєднання інклюзивності та цифровізації у процесах реформування пенсійної системи доцільно виокремити ключові напрями державної політики, спрямовані на підвищення її ефективності та соціальної справедливості (рис. 3).

Отже, реформування пенсійної системи має поєднувати інноваційно-цифрові та соціально-інклюзивні підходи.

Підвищення цифрової грамотності населення передбачає розроблення та впровадження освітніх програм для осіб передпенсійного та пенсійного віку, організацію безкоштовних онлайн- і офлайн-курсів, тренінгів, консультацій. Реалізація цього напрямку сприятиме зростанню рівня цифрової компетентності та зменшенню цифрової нерівності серед населення.

Удосконалення цифрової інфраструктури пенсійної системи передбачає забезпечення рівного доступу до інтернету в усіх регіонах, технічну модернізацію інформаційних систем Пенсійного фонду, запровадження єдиних стандартів обміну даними. Очікуваними результатами є стабільна робота електронних

сервісів, зниження кількості технічних збоїв та підвищення ефективності адміністрування.

Розширення мережі сервісних центрів Пенсійного фонду України охоплює створення консультаційних пунктів з цифровими помічниками, мобільних центрів обслуговування у сільській місцевості, а також розширення функцій онлайн-підтримки. Це дозволить скоротити час обслуговування та підвищити рівень задоволеності громадян.

Забезпечення захисту персональних даних і кібербезпеки здійснюватиметься шляхом удосконалення систем захисту інформації, використання сучасних протоколів шифрування та підвищення цифрової обізнаності працівників. Очікувані результати – зміцнення довіри громадян до цифрових сервісів і зниження ризиків витоку інформації.

Інклюзивний дизайн цифрових сервісів передбачає адаптацію електронних платформ до потреб людей з інвалідністю (озвучення, масштабування тексту, контрастні інтерфейси), а також розроблення зручних мобільних застосунків. Це забезпечить рівний доступ до онлайн-послуг і підвищить комфорт користування цифровими платформами.

Забезпечення міжвідомчої координації та партнерства має ґрунтуватися на узгодженні дій між ПФУ, Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності, органами місцевого

Рис. 3. Напрями реалізації комплексної політики цифрової та інклюзивної трансформації пенсійної системи України

Джерело: сформовано авторами

самоврядування, освітніми установами та ІТ-сектором. Результатом таких кроків стане ефективніше використання ресурсів і посилення соціальної відповідальності держави.

Запропоновані напрями спрямовані на створення цілісної системи, у якій цифрові інновації поєднуються з принципами рівності, доступності та соціальної справедливості. Їх реалізація дозволить не лише підвищити ефективність функціонування пенсійної системи, а й зміцнити довіру громадян до державних інститутів соціального захисту.

Висновки. Інклюзивна та цифрова трансформація пенсійної системи України є важливим напрямом модернізації соціальної політики держави, що поєднує інноваційні технології з принципами соціальної справедливості та рівності. Проведений аналіз засвідчив, що ефективне реформування пенсійної системи неможливе без урахування потреб усіх категорій населення, забезпе-

чення рівного доступу до послуг та усунення цифрових бар'єрів. Цифровізація пенсійної сфери сприяє підвищенню прозорості, оперативності та ефективності управління, створює умови для зменшення адміністративних витрат і підвищення якості сервісу. Водночас, без розвитку цифрової грамотності, удосконалення інфраструктури та впровадження інклюзивних рішень ризику соціального відчуження вразливих груп населення залишаються високими.

Отже, стратегічним завданням держави є формування комплексної політики, що поєднує цифрові інновації з інклюзивними підходами. Це передбачає розробку освітніх програм для осіб старшого віку, розширення мережі сервісних центрів із цифровими консультантами, підвищення рівня захисту персональних даних та забезпечення безперервного доступу до електронних послуг навіть у віддалених регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України № 1058-IV від 9.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України № 1057-IV від 9.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
3. Руцишин Н. М., Грицак О. С., Франчук І. Б. Розвиток системи накопичувального пенсійного забезпечення в Україні: перешкоди та стимули. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія Юридична*. 2024. Випуск 42. С. 23-29.
4. Панасицька О., Іванцова А., Синчук Є. Другий відсутній: що зараз відбувається з пенсійною реформою? URL: https://voxukraine.org/en/the-second-one-missing-what-is-going-on-with-pension-reform-now?utm_source=chatgpt.com
5. Ринки праці та освітніх послуг в Україні в умовах воєнного стану / за ред. С. В. Мельника ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2024. 83 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/monograph_melnik-2024-full.pdf
6. Липко Н. М. Аналіз сучасного стану пенсійної системи України та пошук шляхів її реформування. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2496/2415>
7. Пенсійний фонд України. Статистика. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/>
8. Калюга Є., Витвицька О., Криштопа І., Федорченко О., Грищук К., Калюга О. Оцінка накопичувальної системи пенсійного забезпечення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 4(51). С. 320-332. URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba1cdf9-0159-4dc9-87b5-864b65e40a64/content?utm_source=chatgpt.com
9. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2024. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/npf_4_kv-2024.pdf
10. Зварич О. І., Волошин В. В. Аналіз стану недержавного пенсійного страхування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 237-251.
11. Пікус Р. В., Трейтяк О. О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3376/3303>
12. Жовнірчик Я. Модернізація сучасної системи державного управління у сфері пенсійного забезпечення в умовах війни та у повоєнні роки. *Public Administration and Regional Development*. 2025. № 27. С. 10-32.
13. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1353-р від 28.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>

REFERENCES:

1. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia [On mandatory state pension insurance]: Zakon Ukrainy № 1058-IV vid 9.07.2003 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (in Ukrainian).
2. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia [About non-state pension provision]: Zakon Ukrainy № 1057-IV vid 9.07.2003 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (in Ukrainian).
3. Rutsyshyn N. M., Hrytsak O. S., Franchuk I. B. (2024). Rozvytok systemy nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini: pereshkody ta stymuly [Development of the funded pension system in Ukraine: obstacles and incentives]. *Naukovizapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii Yurydychna*, vol. 42, pp. 23-29 (in Ukrainian).
4. Panasytska O., Ivantsova A., Synchuk Ye. (2021). Druhyi vidsutnii: shcho zaraz vidbuvaietsia z pensiinoiu reformoiu? [The second one is missing: what is happening with pension reform now?]. Available at: https://voxukraine.org/en/the-second-one-missing-what-is-going-on-with-pension-reform-now?utm_source=chatgpt.com (in Ukrainian).
5. Rynky pratsi ta osvitynih posluh v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Labor and educational services markets in Ukraine under martial law] / za red. S. V. Melnyka (2024); DNU «Instytut osvithoi analityky». Kyiv, 83 p. Available at: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/monoraph_melnyk-2024-full.pdf (in Ukrainian).
6. Lypko N. M. (2023). Analiz suchasnoho stanu pensiinoi systemy Ukrainy ta poshuk shliakhiv yii reformuvannia [Analysis of the current state of the pension system of Ukraine and the search for ways to reform it]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 51. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2496/2415> (in Ukrainian).
7. Pensiinyi fond Ukrainy. Statystyka [Pension Fund of Ukraine. Statistics]. Available at: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/> (in Ukrainian).
8. Kaliuha Ye., Vytvytska O., Kryshchuk I., Fedorchenko O., Hryshchuk K., Kaliuha O. (2023). Otsinka nakopychualnoi systemy pensiinoho zabezpechennia [Assessment of the funded pension system]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 4(51), pp. 320-332. Available at: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba1cdf9-0159-4dc9-87b5-864b65e40a64/content?utm_source=chatgpt.com (in Ukrainian).
9. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia stanom na 31.12.2024 [Results of the development of the non-state pension system as of 12/31/2024]. Available at: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/npf_4_kv-2024.pdf (in Ukrainian).
10. Zvarych O. I., Voloshyn V. V. (2024). Analiz stanu nederzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini [Analysis of the state of non-state pension insurance in Ukraine]. *Biznes Inform*, vol. 8, pp. 237-251 (in Ukrainian).
11. Pikus R. V., Treitak O. O. (2024). Perspektyvy rozvytku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Prospects for the development of non-state pension provision in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3376/3303> (in Ukrainian).
12. Zhovnirchuk Ya. (2025). Modernizatsiia suchasnoi systemy derzhavnoho upravlinnia u sferi pensiinoho zabezpechennia v umovakh viiny ta u povoienni roky [Modernization of the modern system of public administration in the field of pension provision in wartime and post-war years]. *Public Administration and Regional Development*, vol. 27, pp. 10-32 (in Ukrainian).
13. Pro skhvalennia Stratehii tsyfrovoy transformatsii sotsialnoi sfery [On approval of the Strategy for Digital Transformation of the Social Sphere]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1353-r vid 28.10.2020 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (in Ukrainian).